

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕДИЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ Циклова комісія зі спеціальності Психологія

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Галузь знань	05 – Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	053 – Психологія
Назва освітньої програми	Психологія
Рівень вищої освіти	фаховий передвищий

Розробники і викладачі	Контактний тел.	E-mail
Викладач, кандидат психологічних наук, доцент Резнікова Олена Анатоліївна	+38 0505047993	ereznikova63@gmail.com

1. АНОТАЦІЯ ДО КУРСУ

Сучасна реальність є невичерпним джерелом екстремальних критичних подій, ситуацій загрози. Вони можуть набирати форми незвичайних обставин, які піддають індивіда екстремальному, інтенсивному, надзвичайному впливу загрози для життя чи здоров'я як його самого, так і близьких, та докорінно порушують відчуття безпеки. Такі ситуації вимагають екстраординарних зусиль для подолання наслідків цього впливу. Введення курсу «**Психологічна допомога особистості в умовах надзвичайних ситуацій**» в систему підготовки психологів обумовлено необхідністю підготовки фахівців, які здатні здійснювати психологічну допомогу особистості, що отримала травматичний досвід переживання надзвичайних ситуацій.

Опанування основ психологічної допомоги особистості в умовах надзвичайних ситуацій дасть можливість майбутнім фахівцям свідомо і функціонально надавати екстрену психологічну допомогу при гострому стресовому стані та розробляти стратегію організації пролонгованої психологічної допомоги особам, що пережили травмувальний вплив надзвичайних ситуацій.

Метою дисципліни «Психологічна допомога особистості в умовах надзвичайних ситуацій» є забезпечення професійної компетентності психологів у сфері підготовки та кваліфікованого надання психологічної допомоги особистості, що отримала травматичний досвід переживання надзвичайних ситуацій.

Передумови для вивчення дисципліни. Вивченню даної дисципліни передують вивчення Для вивчення даного курсу здобувачам необхідні знання з дисциплін: «Біологія та основи генетики», «Вступ до спеціальності» та ін.

2. ОЧІКУВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ПЛАНУЄТЬСЯ СФОРМУВАТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У процесі реалізації програми дисципліни «**Психологічна допомога особистості в умовах надзвичайних ситуацій**» формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність

Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає застосування теорій та методів психологічної науки, проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та специфіки професійної діяльності психолога.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, генерувати нові ідеї, виявляти, ставити та вирішувати проблеми, приймати обґрунтовані рішення.

ЗК5. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел

ЗК9. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства, демонструвати повагу різноманітності та мультикультурності, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК10. Здатність до комунікативної взаємодії, в тому числі державною та іноземною мовами

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК3. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій для вивчення психологічних особливостей особистості та груп.

СК4. Здатність надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК6. Здатність надавати консультативно-корекційну допомогу громадянам, які перебувають у кризових ситуаціях, а також проводити відповідні реабілітаційні та адаптаційні заходи.

СК8. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну діяльність відповідно до запиту.

СК10. Здатність вибудовувати траєкторію власного кар'єрного та професійного розвитку.

СК11. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

Навчальна дисципліна «**Психологічна допомога особистості в умовах надзвичайних ситуацій**» забезпечує досягнення програмних результатів навчання (ПРН), передбачених освітньою програмою:

ПРН1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПРН3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел для вирішення професійних завдань, в тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

ПРН5. Використовувати типові науково-обґрунтовані способи вирішення життєвих проблем та психологічних задач у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати рішення щодо їх розв'язання.

ПРН8. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.

ПРН12. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

ПРН13. Володіти базовими навичками надання психоконсультативної допомоги

ПРН16. Складати та реалізовувати програми психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор тощо, відповідно до вимог замовника.

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

знання:

- психологічні характеристики надзвичайних ситуацій;
- феноменологію впливу психічної травми на особистість під час розгортання надзвичайних ситуацій та після виходу з них;
- особливості поведінкових та психічних реакцій людини в момент її зіткнення з психотравмувальними обставинами надзвичайних ситуацій;
- основні критерії діагностики, симптоматику, особливості клінічної картини та методи діагностики посттравматичного стресового розладу;
- стратегію профілактичної та реабілітаційної допомоги особам, що пережили надзвичайні ситуації.

уміння:

- визначати специфічні прояви психічних реакцій, активності особистості в умовах надзвичайних ситуацій та прогнозувати ризик розвитку посттравматичних порушень;
- виявляти симптоми посттравматичного стресового розладу (ПТСР) та прогнозувати ризик його розвитку;
- надавати екстренну психологічну допомогу при гострому стресовому стані;
- розробляти стратегію організації пролонгованої психологічної допомоги особам, що пережили травматичний вплив надзвичайних ситуацій;
- володіти способами мінімізації травматичного впливу надзвичайної ситуації на особистість.

навички:

- володіти теоретичними основами та найважливішими концептуальними положеннями психології надзвичайних ситуацій;
- володіти основними технологіями надання психологічної допомоги особистості на різних етапах переживання травми.

3. ОБСЯГ ТА ОЗНАКИ КУРСУ

Загалом		Вид заняття (денне відділення)			Ознаки курсу		
ЄКТС	годин	Лекційні заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Курс, (рік навчання)	Семестр	Обов'язкова / вибіркова
4	120	36	36	48	1	1	Обов'язкова

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	у тому числі		
лекц.		прак.	сам. роб.	
Тема 1. Психологічна допомога особистості в умовах надзвичайних ситуацій як навчальна дисципліна та галузь практичної психології	9	2	2	5
Тема 2. Небезпека та її характеристики в контексті психології надзвичайних ситуацій	9	2	2	5
Тема 3. Особливості реагування та поведінки людини у надзвичайних ситуаціях	9	2	2	5
Тема 4. Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР): моделі, діагностика	9	2	2	5
Тема 5. Профілактика розвитку посттравматичного стресу	9	2	2	5
Тема 6. Психологія надзвичайних ситуацій природного характеру	9	2	2	5
Тема 7. Психологія надзвичайних ситуацій техногенного характеру	9	2	2	5
Тема 8. Психологія надзвичайних ситуацій соціально-політичного характеру	9	2	4	5
Тема 9. Психологія тероризму	9	2	6	5
Тема 10. Психологія надзвичайних ситуацій воєнного характеру	9	2	4	5
Тема 11. Основні принципи надання психологічної допомоги постраждалим в надзвичайних ситуаціях	9	4	2	5
Тема 12. Екстрена психологічна допомога та кризова інтервенція в епіцентрі надзвичайної ситуації	9	4	2	5
Тема 13. Психологічний супровід осіб, що страждають на посттравматичний стресовий розлад	12	8	4	4
Усього годин	120	28	28	64
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ - ЗАЛІК				

5. ТЕХНІЧНЕ Й ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ / ОБЛАДНАННЯ

Здобувачі фахового передвищого рівня освіти отримують теми та питання курсу, основну і додаткову літературу, рекомендації, завдання та оцінки за їх виконання як традиційним шляхом, так і з використанням університетської платформи он-лайн навчання на базі Moodle. Окрім того, практичні навички у пошуку та аналізі інформації за курсом, з оформлення індивідуальних завдань, тощо, Здобувачи отримують, користуючись університетськими комп'ютерними класами та бібліотекою.

6. ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна форма
1	<p>Тема 1. Психологічна допомога особистості в умовах надзвичайних ситуацій як навчальна дисципліна та галузь практичної психології</p> <p>1. Загальні уявлення про предмет та завдання дисципліни «Психологічна допомога особистості в умовах надзвичайних ситуаціях».</p> <p>2. Основні поняття кризової психології, їх семантичний та феноменологічний аналіз. Надзвичайна ситуація, екстремальна ситуація, кризова ситуація, напружена ситуація: співвідношення понять.</p> <p>3. Поняття надзвичайної ситуації. Класифікація надзвичайних ситуацій. Психологічні аспекти надзвичайних ситуацій.</p> <p>4. Поняття психологічної допомоги, її мета, види та завдання.</p>	2
2	<p>Тема 2. Небезпека та її характеристики в контексті психології надзвичайних ситуацій</p> <p>1. Поняття небезпеки. Основні таксономії небезпек. Ідентифікація, квантифікація небезпек. Номенклатура небезпек.</p> <p>2. Послідовність реалізації небезпеки. Небезпечна зона. Категорії серйозності дії небезпек. Катастрофічна небезпека.</p> <p>3. Фази розвитку надзвичайних ситуацій. Типові моделі виникнення і розвитку надзвичайних ситуацій. Показники масштабу поширення та відповідні рівні надзвичайних ситуацій.</p> <p>4. Поняття ризику. Класифікація та характеристика видів ризику. Оцінка ризику. Сутність концепції прийнятного ризику. Управління ризиком. Теорія катастроф.</p>	2
3	<p>Тема 3. Особливості реагування та поведінки людини у надзвичайних ситуаціях</p> <p>1. Стрес. Травматичний стрес. Загальні умови розвитку травматичного стресу. Фактори, що підсилюють чи послаблюють травматичний стрес.</p> <p>2. Види, типи, форми, ефекти впливу психотравми на людський організм. Індивідуальна вразливість і психологічні наслідки травми. Роль захисних механізмів у подоланні наслідків травматичного стресу.</p> <p>3. Специфічні прояви психічних реакцій та особистісної активності людини в надзвичайних ситуаціях. Особливості прояву гострої реакції на стрес. Розлади адаптації.</p> <p>4. Психопатологічні симптомакомплекси. Тривожний розлад. Тривожно-фобічний розлад. Депресивні стани.</p>	2

4	<p>Тема 4. Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР): моделі, діагностика</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Епідеміологія посттравматичного стресового розладу. Співвідношення понять стресу, травматичного та посттравматичного стресового розладу. 2. Теоретичні підходи до дослідження особливостей посттравматичного стресового розладу. 3. Типологія посттравматичного стресового розладу. Основні симптоми та клінічна картина посттравматичного стресового розладу. 4. Особливості та критерії діагностики гострого стресового розладу та посттравматичного стресового розладу. 5. Розвиток особистості за травматичним типом внаслідок пережитого травматичного досвіду. 	2
5	<p>Тема 5. Профілактика розвитку посттравматичного стресу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Система та напрями профілактики посттравматичного стресу. Первинна та вторинна профілактика посттравматичного стресу. Основні напрями профілактики посттравматичного стресу. 2. Адаптивна саморегуляція стресу: психофізіологічний, когнітивний та особистісний рівні. Копінг-стратегії як способи управління поведінкою у стресових ситуаціях. 3. Методи психопрофілактики посттравматичного стресу. 4. Загальна характеристика психологічного дебрифінгу. Структура психологічного дебрифінгу. 	2
6	<p>Тема 6. Психологія надзвичайних ситуацій природного характеру</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Характеристика надзвичайних ситуацій природного характеру. Види надзвичайних ситуацій природного характеру. 2. Психологія виживання. Правила поведінки при землетрусах, у надзвичайних ситуаціях геологічного та гідрометереологічного походження, при пожежах у природних системах, в осередках інфекційних захворювань (епідемії). 3. Способи профілактики виникнення та протидії розповсюдження чуток. 4. Особливості психологічної допомоги постраждалим внаслідок природних катастроф (на прикладі землетрусу у Вірменії). 	2
7	<p>Тема 7. Психологія надзвичайних ситуацій техногенного характеру</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Характеристика надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Види надзвичайних ситуацій техногенного характеру. 2. Людський фактор як чинник виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру. 3. Психологічні наслідки від надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Клініка психічних розладів у постраждалих від стихійних лих, катастроф. 4. Особливості психологічної допомоги постраждалим внаслідок техногенних катастроф (на прикладі аварії на ЧАЕС). 	4
8	<p>Тема 8. Психологія надзвичайних ситуацій соціально-політичного характеру</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості надзвичайних ситуацій соціально-політичного характеру. Причини соціально-політичних надзвичайних ситуацій. Загальна характеристика основних психотравмувальних чинників. 2. Психологія масових протестів. 3. Соціально-політичний конфлікт. Види та особливості перебігу. Воєнно-політичні відносини. Політична обстановка. Воєнно-політичний ризик. Воєнно-політичний виклик. Загроза застосування воєнної сили. Воєнний конфлікт. 4. Психологія жертви. Поняття про синдром набутої безпорадності. 	6

9	<p>Тема 9. Психологія тероризму</p> <p>1. Поняття терору. Джерела тероризму і екстремізму. Формула терору. Модель тероризму як способу спілкування.</p> <p>2. Психологія особистості терориста. Провідні мотиви тероризму. Моделі особистості терориста. Психопатологічні синдроми терористів.</p> <p>3. Психологія взаємодії терористів і заручників. Етапи взаємодії терористів і заручників.</p> <p>4. Психологія заручників. Способи реагування заручників на стресову подію. Трансформація психіки людей, які стали заручниками. Синдром заручника.</p> <p>5. Психологічні наслідки тероризму. Діагностика психічних розладів і організація психологічної допомоги заручникам</p>	4
10	<p>Тема 10. Психологія надзвичайних ситуацій воєнного характеру</p> <p>1. Війна. Основна причина виникнення воєн. Пряма мета війни. Ознаки вітчизняної війни. Громадянська війна. Геноцид. Актуальні загрози національній безпеці України.</p> <p>2. Інформаційний вплив як складова військової компанії.</p> <p>3. Психологічні особливості учасників бойових дій. Особливості психологічної допомоги учасникам бойових дій.</p> <p>4. Психологічні особливості цивільних, постраждалих від бойових дій. Організація психологічної допомоги вимушеним переселенцям.</p> <p>5. Психологія втрати.</p>	2
11	<p>Тема 11. Основні принципи надання психологічної допомоги постраждалим в надзвичайних ситуаціях</p> <p>1. Особливості психологічної реабілітації постраждалих в надзвичайних ситуаціях: мета, завдання.</p> <p>2. Функції МПК (міжвідомчий постійний комітет) з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації. Роль психолога в командній роботі МПК.</p> <p>3. Рівні психологічної допомоги на етапі комплексного реагування після гострої фази надзвичайної ситуації.</p> <p>4. Загальні принципи психологічної реабілітації постраждалих в надзвичайних ситуаціях</p>	2
12	<p>Тема 12. Екстрена психологічна допомога та кризова інтервенція в епіцентрі надзвичайної ситуації</p> <p>1. Особливості, правила та принципи діяльності психолога в епіцентрі надзвичайної ситуації.</p> <p>2. Організаційна схема діяльності фахівців психологічної служби на місці надзвичайної ситуації</p> <p>3. Індивідуальна психологічна допомога у випадку гострих стресових реакцій (марення та галюцинації, нервово тремтіння, плач, апатія, рухове збудження, ступор, агресія, істерія, ознаки страху).</p> <p>4. Особливості психологічної допомоги дітям, постраждалим від надзвичайної ситуації.</p>	4
13	<p>Тема 13. Психологічний супровід осіб, що страждають на посттравматичний стресовий розлад</p> <p>1. Форми і методи психологічної допомоги. Модель та основні напрями психологічної реабілітації.</p> <p>2. Консультування осіб, що страждають на посттравматичний стресовий розлад.</p> <p>3. Психотерапія посттравматичного стресового розладу. Практичні психотерапевтичні підходи у допомозі при подоланні посттравматичних стресів: логотерапія В. Франкла; екзистенціально-гуманістична психотерапія Дж. Б'юдженталя; гештальттерапія Ф. Перлза; соматична терапія психічної травми П. Левіна; орієнтована психотерапія К. Роджерса; тілесно-орієнтована психотерапія; процесуальна психотерапія А. Мінделла.</p> <p>Соціально-психологічна адаптація постраждалих в екстремальних ситуаціях.</p>	2
	Всього	28

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота здобувачів фахового передвищого рівня освіти щодо вивчення дисципліни «Психологічна допомога особистості в умовах надзвичайних ситуацій» передбачає:

1. Знайомство з науковою та навчальною літературою відповідно зазначених у програмі тем.
2. Опрацювання лекційного матеріалу.
3. Підготовка до практичних занять.
4. Консультації з викладачем протягом семестру.
5. Самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
6. Підготовка та виконання індивідуальних завдань у вигляді есе, рефератів тощо.
7. Підготовка до підсумкового контролю.

Тематика та питання до самостійної підготовки та індивідуальних завдань

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна форма
1	<p>Тема 1. Психологічна допомога особистості в умовах надзвичайних ситуацій як навчальна дисципліна та галузь практичної психології</p> <p>1. Надати визначення основних понять критичної психології, їх семантичний та феноменологічний аналіз: надзвичайна ситуація, екстремальна ситуація, кризова ситуація, напружена ситуація.</p> <p>2. Укласти таблицю: «Класифікація надзвичайних ситуацій».</p> <p>3. Підготувати повідомлення-презентацію: «Поняття психологічної допомоги, її мета, види та завдання».</p>	5
2	<p>Тема 2. Небезпека та її характеристики в контексті психології надзвичайних ситуацій</p> <p>1. Укласти формалізовану схему: «Основні таксономії небезпек».</p> <p>2. Визначити та проілюструвати механізм реалізації небезпеки поняття: небезпечна зона, категорії серйозності дії небезпек. катастрофічна небезпека.</p> <p>3. Проаналізувати фази розвитку надзвичайних ситуацій; типові моделі виникнення і розвитку надзвичайних ситуацій; показники масштабу поширення та відповідні рівні надзвичайних ситуацій.</p> <p>4. Підготувати реферативне повідомлення: «Сутність концепції прийнятного ризику. Управління ризиком».</p>	5
3	<p>Тема 3. Особливості реагування та поведінки людини у надзвичайних ситуаціях</p> <p>1. Укласти таблицю: «Фактори, що підсилюють чи послаблюють травматичний стрес».</p> <p>2. Проаналізувати види, типи, форми, ефекти впливу психотравми на людський організм.</p> <p>3. Підготувати реферативне повідомлення: «Роль захисних механізмів у подоланні наслідків травматичного стресу».</p> <p>3. Укласти формалізовану схему специфічних проявів психічних реакцій та особистісної активності людини в надзвичайних ситуаціях.</p> <p>4. Побудувати міфологічний образ психотравми.</p>	5

4	<p>Тема 4. Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР): моделі, діагностика</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проаналізувати співвідношення понять стресу, травматичного та посттравматичного стресового розладу. 2. Підготувати реферативне повідомлення: «Теоретичні підходи до дослідження особливостей посттравматичного стресового розладу». 3. Скласти формалізовану схему: «Типологія посттравматичного стресового розладу». 4. Визначити основні симптоми та клінічну картину посттравматичного стресового розладу. 5. Визначити критерії діагностики гострого стресового розладу та посттравматичного стресового розладу. 	5
5	<p>Тема 5. Профілактика розвитку посттравматичного стресу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Укласти формалізовану схему: «Система та напрями профілактики посттравматичного стресу». 2. Підготувати презентацію: «Адаптивна саморегуляція стресу: психофізіологічний, когнітивний та особистісний рівні». 3. Провести самоспостереження щодо використання копінг-стратегії у стресових ситуаціях. 4. Надати загальну характеристику психологічного дебрифінгу. 5. Визначити структуру психологічного дебрифінгу. 	5
6	<p>Тема 6. Психологія надзвичайних ситуацій природного характеру</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Укласти таблицю: «Види надзвичайних ситуацій природного характеру». 2. Визначити мету, завдання, основні напрямки психології виживання. 3. Визначити основні правила поведінки особистості в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру. 4. Підготувати повідомлення: «Особливості психологічної допомоги постраждалим внаслідок природних катастроф (на прикладі землетрусу у Вірменії)». 	5
7	<p>Тема 7. Психологія надзвичайних ситуацій техногенного характеру</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Укласти таблицю: «Види надзвичайних ситуацій техногенного характеру». 2. Підготувати повідомлення: «Людський фактор як чинник виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру». 3. Проаналізувати психологічні наслідки від надзвичайних ситуацій техногенного характеру. 4. Визначити клініку психічних розладів у постраждалих від стихійних лих, катастроф. 5. Підготувати повідомлення: «Особливості психологічної допомоги постраждалим внаслідок техногенних катастроф (на прикладі аварії на ЧАЕС)». 	5
8	<p>Тема 8. Психологія надзвичайних ситуацій соціально-політичного характеру</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначити причини соціально-політичних надзвичайних ситуацій. Надати загальну характеристику основних психотравмувальних чинників. 2. Проаналізувати зміст психології масових протестів; визначити механізми окресленого явища. 3. Укласти формалізовану схему до питання: «Соціально-політичний конфлікт. Види та особливості перебігу». 4. Підготувати повідомлення: «Психологія жертви». 5. Розкрити зміст поняття «синдром набутої безпорадності». 	5

9	<p>Тема 9. Психологія тероризму</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Підготувати реферативне повідомлення: «Психологія тероризму». 2. Укласти психологічний портрет терориста. 3. Розкрити психологію взаємодії терористів і заручників. 4. Проаналізувати способи реагування заручників на стресову подію; визначити зміст синдрому заручника. 5. Розробити стратегію організації психологічної допомоги заручникам 	5
10	<p>Тема 10. Психологія надзвичайних ситуацій воєнного характеру</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Підготувати реферативне повідомлення: «Психологія надзвичайних ситуацій воєнного характеру». 2. Проаналізувати явище інформаційного впливу як складової військової компанії. 3. Визначити психологічні особливості учасників бойових дій 4. Проаналізувати особливості психологічної допомоги учасникам бойових дій». 5. Визначити основні напрямки організації психологічної допомоги вимушеним переселенцям. 6. Окреслити проблематику психології втрати. 	5
11	<p>Тема 11. Основні принципи надання психологічної допомоги постраждалим в надзвичайних ситуаціях</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначити особливості психологічної реабілітації постраждалих в надзвичайних ситуаціях: мета, завдання. 2. Підготувати повідомлення: «Функції МПК (міжвідомчий постійний комітет) з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації». 3. Укласти інструктивне положення про роль психолога в командній роботі МПК». 4. Проаналізувати рівні психологічної допомоги на етапі комплексного реагування після гострої фази надзвичайної ситуації. 	5
12	<p>Тема 12. Екстрена психологічна допомога та кризова інтервенція в епіцентрі надзвичайної ситуації</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначити особливості, правила та принципи діяльності психолога в епіцентрі надзвичайної ситуації. 2. Укласти організаційну схему діяльності фахівців психологічної служби на місці надзвичайної ситуації. 3. Надати алгоритм індивідуальної психологічної допомоги у випадку гострих стресових реакцій (марення та галюцинації, нервові тремтіння, плач, апатія, рухове збудження, ступор, агресія, істерія, ознаки страху). 4. Визначити особливості психологічної допомоги дітям, постраждалим від надзвичайної ситуації. 	5
13	<p>Тема 13. Психологічний супровід осіб, що страждають на посттравматичний стресовий розлад</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проаналізувати форми і методи психологічної допомоги, основні напрями психологічної реабілітації. 2. Визначити особливості консультування осіб, що страждають на посттравматичний стресовий розлад. 3. Підготувати повідомлення-презентації щодо практичних психотерапевтичних підходів у подоланні наслідків посттравматичних стресів: <ul style="list-style-type: none"> – логотерапія В. Франкла; – екзистенціально-гуманістична психотерапія Дж. Б'юдженяля; – гештальттерапія Ф. Перлза; – соматична терапія психічної травми П. Левіна; – орієнтована психотерапія К. Роджерса; – тілесно-орієнтована психотерапія; процесуальна психотерапія А. Мінделла. 	4

4. Розкрити зміст соціально-психологічної адаптації постраждалих в надзвичайних ситуаціях.	
Всього	64

8. ВИДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Робоча програма навчальної дисципліни передбачає наступні види та методи контролю:

Види контролю	Складові оцінювання
поточний контроль , який здійснюється у ході: проведення практичних занять, виконання індивідуального завдання; проведення консультацій та відпрацювань.	50%
підсумковий контроль , який здійснюється у ході проведення заліку.	50%

Методи діагностики знань (контролю)	фронтальне опитування; наукова доповідь, реферати, усне повідомлення, індивідуальне опитування; тестовий контроль знань, робота у групах; ділова гра, розв'язання ситуаційних завдань, кейсів, практичних завдань, залік
--	--

Питання до заліку

1. Загальні уявлення про предмет та завдання дисципліни «Психологічна допомога особистості в умовах надзвичайних ситуаціях».
2. Основні поняття критичної психології, їх семантичний та феноменологічний аналіз: надзвичайна ситуація, екстремальна ситуація, кризова ситуація, напружена ситуація: співвідношення понять.
3. Поняття надзвичайної ситуації. Класифікація надзвичайних ситуацій. Психологічні аспекти надзвичайних ситуацій.
4. Поняття небезпеки. Основні таксономії небезпек. Ідентифікація, квантифікація небезпек. Номенклатура небезпек.
5. Послідовність реалізації небезпеки. Небезпечна зона. Категорії серйозності дії небезпек. Катастрофічна небезпека.
6. Фази розвитку надзвичайних ситуацій. Типові моделі виникнення і розвитку надзвичайних ситуацій. Показники масштабу поширення та відповідні рівні надзвичайних ситуацій.
7. Поняття ризику. Класифікація та характеристика видів ризику. Оцінка ризику. Сутність концепції прийняттого ризику. Управління ризиком.
8. Стрес. Травматичний стрес. Загальні умови розвитку травматичного стресу. Фактори, що підсилюють чи послаблюють травматичний стрес.
9. Види, типи, форми, ефекти впливу психотравми на людський організм. Індивідуальна вразливість і психологічні наслідки травми.
10. Специфічні прояви психічних реакцій та особистісної активності людини в надзвичайних ситуаціях. Особливості прояву гострої реакції на стрес. Розлади адаптації.
11. Епідеміологія посттравматичного стресового розладу. Співвідношення понять стресу, травматичного та посттравматичного стресового розладу.

12. Теоретичні підходи до дослідження особливостей посттравматичного стресового розладу.
13. Типологія посттравматичного стресового розладу. Основні симптоми та клінічна картина посттравматичного стресового розладу.
14. Розвиток особистості за травматичним типом внаслідок пережитого травматичного досвіду.
15. Система та напрями профілактики посттравматичного стресу. Первинна та вторинна профілактика посттравматичного стресу.
16. Адаптивна саморегуляція стресу: психофізіологічний, когнітивний особистісний рівні. Копінг-стратегії як способи управління поведінкою у стресових ситуаціях.
17. Методи психопрофілактики посттравматичного стресу.
18. Загальна характеристика психологічного дебрифінгу. Структура психологічного дебрифінгу.
19. Характеристика надзвичайних ситуацій природного характеру. Види надзвичайних ситуацій природного характеру.
20. Психологія виживання. Правила поведінки при землетрусах, у надзвичайних ситуаціях геологічного та гідрометереологічного походження.
21. Способи профілактики виникнення та протидії розповсюдження чуток.
22. Особливості психологічної допомоги постраждалим внаслідок природних катастроф (на прикладі землетрусу в Armenii).
23. Характеристика надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Види надзвичайних ситуацій техногенного характеру.
24. Людський фактор як чинник виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру.
25. Психологічні наслідки від надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Клініка психічних розладів у постраждалих від стихійних лих, катастроф.
26. Особливості психологічної допомоги постраждалим внаслідок техногенних катастроф (на прикладі аварії на ЧАЕС).
27. Особливості надзвичайних ситуацій соціально-політичного характеру. Причини соціально-політичних надзвичайних ситуацій. Загальна характеристика основних психотравмувальних чинників.
28. Соціально-політичний конфлікт. Види та особливості перебігу. Воєнно-політичні відносини. Політична обстановка. Воєнно-політичний ризик. Воєнно-політичний виклик. Загроза застосування воєнної сили. Воєнний конфлікт.
29. Психологія жертви. Поняття про синдром набутої безпорадності.
30. Поняття терору. Джерела тероризму і екстремізму. Формула терору. Модель тероризму як способу спілкування.
31. Психологія особистості терориста. Провідні мотиви тероризму. Моделі особистості терориста. Психопатологічні синдроми терористів.
32. Психологія взаємодії терористів і заручників. Етапи взаємодії терористів і заручників.
33. Психологія заручників. Способи реагування заручників на стресову подію. Трансформація психіки людей, які стали заручниками. Синдром заручника.
34. Психологічні наслідки тероризму. Діагностика психічних розладів та організація психологічної допомоги заручникам.
35. Війна. Основна причина виникнення воєн. Пряма мета війни. Актуальні загрози національній безпеці України. Воєнна доктрина України.
36. Психологічні особливості учасників бойових дій.
37. Психологічні особливості цивільних, постраждалих від бойових дій. Організація психологічної допомоги вимушеним переселенцям.
38. Інформаційний вплив як складова військової компанії.
39. Особливості психологічної реабілітації постраждалих в надзвичайних ситуаціях: мета, завдання.

40. Функції МПК (міжвідомчий постійний комітет) з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації. Роль психолога в командній роботі МПК.
41. Рівні психологічної допомоги на етапі комплексного реагування після гострої фази надзвичайної ситуації.
42. Загальні принципи психологічної реабілітації постраждалих в надзвичайних ситуаціях
43. Особливості, правила та принципи діяльності психолога в епіцентрі надзвичайної ситуації.
44. Організаційна схема діяльності фахівців психологічної служби на місці надзвичайної ситуації
45. Індивідуальна психологічна допомога у випадку гострих стресових реакцій (марення та галюцинації, нервово тремтіння, плач, апатія, рухове збудження, ступор, агресія, істерія, ознаки страху).
46. Особливості психологічної допомоги дітям, постраждалим від надзвичайної ситуації.
47. Форми і методи психологічної допомоги. Модель та основні напрями психологічної реабілітації.
48. Консультування осіб, що страждають на посттравматичний стресовий розлад.
49. Психотерапія посттравматичного стресового розладу.
50. Соціально-психологічна адаптація постраждалих в екстремальних ситуаціях.

9. ОЦІНЮВАННЯ ПОТОЧНОЇ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОГО ПЕРЕДВИЩОГО РІВНЯ ОСВІТИ З ПІДСУМКОВИМ КОНТРОЛЕМ У ФОРМІ ЗАЛІКУ

<i>Денна форма навчання</i>			
<i>Поточний контроль</i>			
Види роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи на семінарських (практичних) заняттях			
1.1. Підготовка до практичних занять	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час практичних занять	25
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.2. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виносяться на самостійне вивчення	-//-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ¹ , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота Здобувача)			
1.3. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до розкладу занять і графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе)	10

¹ Індивідуально-консультативна робота викладача зі здобувачами.

1.4. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	--/	Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять або ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль залік			50
Всього балів			100

10. КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ (для іспиту / заліку)

Рівень знань оцінюється:

- **«відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів.** Здобувач виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- **«добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів.** Здобувач володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- **«добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів.** Здобувач відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у науково-дослідній роботі;

- **«задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів.** Здобувач був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);

- **«задовільно» / «зараховано» E - від 60 до 63 балів.** Здобувач був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.

- **«незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» FX – від 35 до 59 балів.** Здобувач володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

- **«незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» / «не зараховано» F – від 0 до 34 балів.** Здобувач не володіє навчальним матеріалом.

ТАБЛИЦЯ ВІДПОВІДНОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗА РІЗНИМИ ШКАЛАМИ

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100 (10-12)	A	Відмінно	зараховано
82-89 (8-9)	B	Добре	
74-81(6-7)	C		
64-73 (5)	D	Задовільно	
60-63 (4)	E		
35-59 (3)	Fx	незадовільно	не зараховано
1-34 (2)	F		

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Екстремальна психологія: підручник / за заг. ред. проф. О. В. Тімченка. К.: ТОВ «Август Трейд», 2007. 502 с. (не перевид.)
2. Кризова психологія: навчальний посібник / за заг. ред. проф. О. В. Тімченка. Харків: НУЦЗУ, 2019. 401с.
3. Мороз Р.А. Психологія травмуючих ситуацій: навчально-методичний посібник. Миколаїв: Іліон, 2018. 298 с.
4. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. / загальна ред. Н. Пророк. Київ, 2018. 208 с.
5. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 2. / загальна ред. Л. Царенко. Київ, 2018. 240 с.

Допоміжна:

1. Афанасьєва Н.Є. Психологічне консультування фахівців екстремального профілю: теорія, методологія, практика: монографія. Харків: НУЦЗУ, 2017. 315 с.
2. Боснюк В. Ф. Психологічний спецпрактикум з екстремальної та кризової психології: курс лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2021. 76 с.
3. Гоцуляк Н. Є. Психологічна травма: аналіз та шляхи її подолання [Електронний ресурс] / Н. Є. Гоцуляк. Збір. наук. праць Національної академії Державної прикордонної служби України. 2015. № 1. С. 378-390. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnarv_ppn_2015_1_31 -.
4. Інноваційні підходи до організації медико-психологічної допомоги післятравматичного стресового розладу. Методичні рекомендації / О. С. Мусій та ін. Київ: УНДІССПН МОЗ України, 2014. 32 с.
5. Католик Г. В., Корнієнко І.О. Техногенні катастрофи: психологічна допомога очевидцям та постраждалим: наук.-метод. зб. 2-ге вид., допов. Львів: Червона калина, 2003. 124 с
6. Керівництво МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації /пер. з англ. Міжвідомчий постійний комітет. Київ: Унів. вид-во Пульсари, 2017. 216 с.
7. Короход Я.Д., Лазор К.П. Основи психологічної допомоги, психоконсультування та психокорекції: навчально-методичні рекомендації (для здобувачів вищої освіти факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА»). Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія»; Фенікс, 2021.72 с.

8. Макаревич О.П. Психологія регуляції поведінки особистості у складних ситуаціях: монографія. К.: Оріяни, 2001. 223с.
9. Методичні рекомендації щодо надання першої психологічної допомоги переміщеним особам / за заг. ред. О. Л. Іванової. Київ, 2014. 44 с.
10. Музиченко І. В. Психологічна травма: аналіз проблеми та шляхи подолання / І. В. Музиченко // Роль психологічної служби системи вищої освіти України у час суспільних трансформацій: матер. Всеукр. наук.- практ. нонф. (Львів, 19-20 травня 2017 р.) Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. С.119-123.
11. Охорона психічного здоров'я в умовах війни / пер. з англ. Тетяна Семигіна, Ірина Павленко, Євгенія Овсяннікова та ін. К.: Наш формат, 2017. 1068.
12. Панок В. Г. Методичні підходи до надання психологічної допомоги потерпілим від техногенної катастрофи. Монографія. К. Центр соціальних експертиз і прогнозів, 1999. 106 с. 13
13. Психологічна травма та шлях до видужання. Джудит Герман /переклад: Оксана Наконечна, Оксана Лизак, Олександр Шлапак. Львів: Видавництво Старого Лева, 2015. 416 с.
14. Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резилієнс: навч.-метод. посіб. / Н. Гусак, В. Чернобровкіна, В. Чернобровкін, А. Максименко, С. Богданов, О. Бойко ; за заг. ред. Н. Гусак. Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». Київ : НаУКМА, 2017. 92 с.
15. Оверченко А.І. Психологія травмуючих ситуацій: навч. посіб. К.: Нац акад. внутр. справ., 2014. 177 с.
16. Розов В.І. Адаптивні антистресові психотехнології. К.:Кондор, 2005. 278с.

Інформаційні ресурси

1. Законодавство України – <https://rada.gov.ua/news/zak>
2. Наукова періодика України – <http://nbuv.gov.ua/taxonomy/term/334>
3. Електронні підручники онлайн «Педагогіка і психологія» – <http://chitalka.info/psy.html>.
4. Вісник психології і соціальної педагогіки – <http://psych.kiev.ua/nma-referats/flarefers/lang-1/referat-109/referatpart-4/index.html> –.
5. Пошукова система Google. — <http://www.google.com>.
6. Національна парламентська бібліотека України – nplu.kiev.ua
7. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського – nbuv.gov.ua
8. Державна науково-медична бібліотека України – ukrlibworld.kiev.ua/med4.gntb.n-t.org
9. Публічна бібліотека імені Лесі Українки (Київ) – lucl.lucl.kiev.ua.ukrbook.net
10. Українська електронна бібліотека – lib.com.ua -